

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

BOEKEN

SPELEN MET WERKELIJKHEDEN: SYSTEEMTHEORETISCHE PSYCHOTHERAPIE MET KINDEREN EN JONGEREN

Ellen Reijmers, Lieve Cottyn & Mieke Faes (redactie) (2005). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum. 198 pp., ISBN 9031345776, € 25,20

Dit boek is geschreven voor systeemtherapeuten die kinderen willen betrekken bij gezinsbehandelingen, maar het gevoel hebben dat ze daarvoor onvoldoende (theoretische) kennis hebben. De samenstellers stellen hen meteen gerust, ze bepleiten speelsheid als therapeutische attitude in plaats van een houding als expert. Met een 'speelse oneerbiedigheid' jegens therapeutische kaders, een nieuwsgierige opstelling van niet-weten, plaatsen zij zich in de narratieve traditie: er zijn veel manieren om naar de werkelijkheid te kijken. Het boek bevat verbale en non-verbale technieken die beogen aan te sluiten bij de werkelijkheid van kinderen en jongeren, om zo hun inbreng naar voren te halen en als leidraad te nemen. De methoden worden toegepast in verschillende settings.

Het boek bestaat uit twaalf bijdragen van Belgische en Nederlandse systeemgerichte psychotherapeuten die met kinderen werken. De hoofdstukken zijn ingedeeld in vier thema's, speltalen, reflecties, gezinsvariëaties en praktijkmozaïek. Deze indeling wordt niet nader uitgelegd.

Het deel 'Speltalen' behandelt verschillende manieren van spelen met kinderen en jongeren in een individuele setting vanuit een systemisch kader.

In het eerste hoofdstuk gaan Ellen Reijmers en Lieve Cottyn in op de mate waarin de therapeut meespeelt met het kind. Door het spel van het kind – ook wanneer dat 'ongevraagd' start of agressief overkomt – te aanvaarden als uitdrukking van zijn of haar beleving, kan de therapeut er achter komen wat het kind ervaart in wisselwerking met anderen, en op dat moment met de therapeut.

Het tweede hoofdstuk gaat over de keuze tussen gestructureerd en vrij spel. Mieke van Daele wisselt deze stijlen af. Ze geeft voorbeelden van haar keuzen maar merkt daarbij op dat de mate van structuur vaak pas achteraf benoembaar is door hoe het uitpakt. Bij een jongen die nerveus en koppig overkomt en verwarring uitstraalt, kiest ze voor het maken van een 'ik-boek'. De duidelijke lijn werkt angstreducerend, waardoor de aandacht kan gaan naar de gebieden waarop het kind zich wel verbonden voelt met anderen. Van daaruit wordt gewerkt naar het uitbreiden van ervaringen van verbondenheid.

Ook Clara Vaes gebruikt in het derde hoofdstuk verbinding als uitgangspunt. Fragmenten van één therapie clustert Vaes in vijf thema's: aansluiten en creëren van verbinding, niet pathologiseren, focussen op kracht, werken met culturele en sociale verhalen en werken met de wereld buiten de spelkamer. Ze beschrijft haar werkwijze als '(...) al spelend en knutselend samen een kader zoeken waarin het kind (...) kan spreken en denken over het onzegbare en dus het onzichtbare'.

In 'Dramatechnieken als taaluitbreiding', hoofdstuk 4, tonen Patsy van Beek en Dany Baert hoe zij in het werken met adolescenten psychodrama inzetten. Zij geven aansprekende voorbeelden en voegen toe dat deze techniek, waarin lege stoelen

bepaalde kanten van de cliënten zelf of belangrijke anderen vertegenwoordigen, tot ingrijpende inzichten kan leiden.

Van de drie hoofdstukken in het deel 'Reflecties' wordt mij niet helder wat de samenhang of de onderscheidende factor is ten opzichte van de andere bijdragen.

Peter Rober richt zich in de taxatie niet alleen op de zorgen van de gezinsleden maar ook expliciet op ieders aarzeling om in therapie te gaan. Zwijgen kan een signaal zijn dat de situatie als onveilig wordt ervaren. Kinderen drukken hiermee vaak de aarzelingen van het gezin uit: 'stilte is vol van niet-vertelde verhalen'. Rober beschrijft hoe hij de gezinsleden uitnodigt om hun aarzelingen te benoemen.

Mieke Faes richt zich in hoofdstuk 6 op de zelfbeleving van kinderen. Blijven geloven in de kracht en de groeimogelijkheden van het kind (waarbij ze beschrijft soms als naïef te worden ervaren) kan ertoe leiden dat dit geloof uiteindelijk beklijft tussen de destructieve ideeën die massaal aanwezig zijn. De nieuwe perspectieven die de therapeut aandraagt, moeten om te kunnen aanslaan wel nauw aansluiten bij de overtuigingen van het kind.

In hoofdstuk 7 gaat Lieve Cottyn in op gevoelens van onmacht en irritatie bij zichzelf als therapeut en bij kinderen en hun ouders. In de therapeutische context spelen allerlei maatschappelijke conventies mee over de verantwoordelijkheid die volwassenen hebben voor het welzijn van kinderen. Dit maakt dat de therapeut al snel in een pedagogische, disciplinerende of beschermende rol kan schieten. Dan lukt het niet om aan te sluiten bij het kind of de jongere. Om de beleving van het kind of de jongere te begrijpen en hanteerbaar te maken, benadert Cottyn diens 'lastervaringen' niet als

intrapsychisch probleem. Ze benoemt ze als een gevolg van de interactie van het kind met anderen. Aansluitend bij de zelfomschrijving ('ik ben stoer') gaat ze niet of nauwelijks in op de emoties van kind of jongere ('wat naar voor je') want dat zou niet aansluiten bij de zelfomschrijving. Ze plaatst de problemen in de context van het kind ('iemand deed het je aan').

Het gedeelte 'Gezinsvariëties' bevat twee hoofdstukken over systeemtherapie in wisselende settings.

Nel Alblas, auteur van hoofdstuk 8, maakt vanaf de aanmelding steeds opnieuw een keuze afhankelijk van de probleemdefinitie van de gezinsleden. Wat past op dit moment bij deze fase en bij (dit facet van) het probleem?

In hoofdstuk 9 wordt de klacht van het kind verbonden met de gezins- en familiegeschiedenis. Paulien Kuipers en Jan Olthoff maken een verhaal over de klacht en de functie daarvan in gezin of familie. Uit de exploratie van de klachten en van de familiegeschiedenis (in aparte gesprekken met het aangemelde kind en met de ouders) kiezen ze woorden of zinnen die, vaak metaforisch, de pijn weergeven. Afhankelijk van de doelen die hieruit naar voren komen werken zij vervolgens met het gezin in verschillende combinaties.

Het deel 'Praktijkmozaïek', ten slotte, bevat drie hoofdstukken met voorbeelden van toepassing van het narratieve gedachtegoed bij specifieke aanmeldingsklachten.

In hoofdstuk 10 geeft Lieve Coppens beschrijvingen uit haar praktijk met adolescenten die seksueel misbruikt zijn. De stigmatisering van de cliënt als slachtoffer en het gezin als slecht, belemmert de ontwikkelingsmogelijkheden. De term incestslacht-

offer impliceert allerlei negatieve identiteitsomschrijvingen zoals labiel en grenzeloos. Het is dus belangrijk om hier andere ervaringen en werkelijkheden naast te zien en te benoemen.

In hoofdstuk 11 introduceert Eric Vercruyssen zijn 'bewegende puzzel', die hij inzet bij (vaak chronische) onverklaarbare somatische klachten. Kinderen voelen zich terecht niet begrepen wanneer de somatische klachten uit beeld verdwijnen in de zoektocht naar onderliggende psychische oorzaken. Om kinderen te helpen betekenis te geven aan hun klachten, maakt Vercruyssen ze visueel, in hun wisselwerking met gevoelens en met de omgeving van het kind. Hij doet dit door middel van een puzzel (getekend of van klei) met verschillende vlakken die lichaam, voelen en denken representeren. De vlakken kunnen in grootte en vorm veranderen.

Mark Neyens sluit af met het hoofdstuk over groepstherapie voor kinderen met een ontwikkelingsstoornis. Hij beschrijft de uitgangspunten, de werkwijzen en een aantal verrassende voorbeelden, zoals het achteruit afspelen van opgenomen videomateriaal, om de effecten van gebeurtenissen op ver-

schillende groepsleden te bekijken.

Wat mij in het boek aanspreekt is dat de auteurs op bondige wijze veel creatieve en toegankelijke methoden beschrijven. De interventies zijn direct toe te passen, ook als men niet beschikt over een complete spelkamer.

Het boek toont aan dat de narratieve stroming (al wordt deze niet als zodanig geëxpliciteerd) binnen de systeemtherapie een goede basis is om therapeutisch te werken met kinderen en jongeren. In die zin maakt dit boek zeker zijn belofte waar. De samenstelling weerspiegelt een grote verscheidenheid aan werkwijzen. Ieder van de auteurs neemt de lezer mee in zijn of haar verhaallijn, zonder overzichtjes of af te werken punten waardoor het prettig leest. Deze aanpak leidt wel tot nogal wat herhaling van het gedachtegoed waarop de interventies zijn gebaseerd. Bovendien verdwijnt soms de samenhang uit beeld.

Al met al vind ik het boek een aanrader voor systeemtherapeuten die met kinderen of jongeren (gaan) werken.

Elien van Oostendorp

INTEGRATIEVE KINDER- EN JEUGDPSYCHOTHERAPIE

F. Verheij e.a. (2005). Assen: Van Gorcum, ISBN 9023240995, 613 pp., € 78,50

De opleiding kinder- en jeugdpsychotherapie in Zuid-Holland is al jaren integratief opgezet. In het vorig jaar verschenen boek *Integratieve kinder- en jeugdpsychotherapie* komen diverse docenten van deze opleiding

aan het woord die allen voorbij de grenzen van het eigen referentiekader willen kijken en de nadruk leggen op de algemene therapiefactoren waarvan het belang in empirisch onderzoek zo duidelijk is aangetoond. Ik heb het boek gelezen als een warm (conservatief) pleidooi om de in de praktijk gegroeide diversiteit te behouden, maar daarbij wel (op progressieve wijze) de in het verleden ontstane schoolvorming te overstijgen.